

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Навчально-науковий інститут української філології
імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка
Харківське історико-філологічне товариство

Український СВІТ

у наукових парадигмах

Збірник наукових праць

Випуск 12/2025

УДК 811.161.2 + 39 (477)
ББК 81.411.1 + 63.5 (4УКР)

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №3281 від 18.09.2008.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Маленко О. О., д-р філол. наук, проф. (Харків)
(головний редактор);
Борисов В. А., канд. філ. наук, доц.
(заступник головного редактора) (Харків)
Голобородько К. Ю., д-р філол. наук, проф. (Харків)
Єрмоленко С. Я., д-р філол. наук, проф. (Київ)
Кравець Л. В., д-р філол. наук, проф. (Берегове)
Лисиченко Т. Ю., канд. філол. наук (Харків)
Міняйло Р. В., д-р філол. наук, проф. (Харків)
Нестеренко Н. П., канд. філол. наук, доц. (Харків)
Новиков А. О., д-р філол. наук, проф. (Глухів)
Полозова О. О., канд. філол. наук, доц. (Харків)
Руденко С. М., канд. філол. наук, доц. (Харків)
Сюта Г. М., д-р філол. наук, пров. наук. співроб. (Київ)
Умрихіна Л. В., канд. філол. наук, доц. (Харків)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Нелюба А. М., д-р філол. наук, професор, Комунальний заклад вищої освіти «Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія» Полтавської обласної ради.
Степаненко М. І., д-р філол. наук, професор, Національний університет біоресурсів і природо-користування України.

Ухвалила вчена рада навчально-наукового інституту української філології
імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
(*протокол № 5 від 10 грудня 2025 року*)

У 41 **Український світ у наукових парадигмах:** Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Вип. 12. — Харків: ХНПУ; ХІФТ, 2025. — 136 с.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
вул. Алчевських, 29, м. Харків, Україна 61 002

ISBN 978-966-1630-71-9

© Автори матеріалів, 2025
© Макет Т. Лисиченко, 2025
© Обкладинка У. Мельникова, 2025

Ірина Шкіцька

доктор філологічних наук, професор;
Західноукраїнський національний університет
i.shkitska@gmail.com

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ У ЗВО: ВИКЛИКИ, СТРАТЕГІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Дедалі глибша соціально-економічна і культурно-освітня інтеграція між Україною та Польщею зумовлює необхідність запровадження сфокусованого підходу до викладання ділової польської мови у закладах вищої освіти. Метою нашої розвідки є окреслення ключових викликів, ефективних педагогічних стратегій і дослідницьких перспектив щодо спеціалізованої підготовки з польської мови для професійної комунікації. Оволодіння офіційно-діловим стилем польської мови є важливим як для майбутніх фахівців-філологів, так і для студентів нефілологічних спеціальностей, які прагнуть посилити свою кар'єрну мобільність.

Польська мова для спеціальних цілей, зокрема ділова польська, викликає великий інтерес в українській та міжнародній академічній спільноті. Учені зосереджуються передусім на термінологічному та жанровому аналізі офіційно-ділового стилю польської мови, перекладі текстів документів із польської мови на інші, бар'єрах комунікації (Kania, 2006; Byrdziak, Gruza, 2023; Wicińska, 2024; Недашківська, 2024 та ін.). Незважаючи на великий доробок у цій сфері, спостерігаємо брак ґрунтовних методологічних напрацювань, які б стосувалися безпосередньо ефективного навчання польської мови за професійним спрямуванням в українському академічному контексті та враховували б диференційовані потреби здобувачів вищої освіти. Ранні педагогічні моделі фокусувалися на загальній мовній компетенції, тоді як сучасний комунікативно-орієнтований підхід вимагає переходу до вивчення чітких прагматичних і стилістичних норм професійного дискурсу.

Навчання ділової польської мови сьогодні набуває стратегічного значення з огляду на актуальні потреби ринку праці та освітні цілі здобувачів. Доцільність цього курсу є двоаспектною, передбачає досягнення лінгвістичних і прагматичних цілей.

Так, для студентів-філологів курс слугує інструментом для поглиблення знань із функціональної стилістики (зокрема офіційно-ділового стилю), а також забезпечує вдосконалення рівня володіння мовою через розширення словникового запасу лексику професійного спрямування та закріплення складних граматичних конструкцій, виводячи їхню компетенцію за межі побутового спілкування. Студентам нефілологічних спеціальностей ділова польська слугує інструментом для покращення перспектив працевлаштування в транснаціональних компаніях і спільних україно-польських бізнес-проектах. Крім того, володіння спеціалізованою польською мовою є необхідним для успішної участі

у програмах міжнародного академічного обміну (наприклад, Erasmus+), де офіційна комунікація часто вимагає високого рівня мовного етикету і термінологічної точності. Ця доцільність підкріплюється помітною популярністю польської мови в Україні як стратегічної мови регіональної співпраці.

До ключових викликів у викладанні ділової польської мови у ЗВО можна віднести такі:

1. Недостатність навчально-методичного забезпечення. Сьогодні спостерігаємо обмежений вибір сучасної релевантної літератури для навчання ділової польської мови в університетах України. Серед популярних друкованих видань із ділової польської мови можна назвати підручник М. Ковальської «O biznesie po polsku (B1, B2)» [Kowalska, 2025], збірник практичних завдань «Język polski w biurze: ćwiczenia dla obcokrajowców» (автори Д. Груза, Б. Лучковська, А. Пабянчик) [Gruza, Łuczowska, Pabiańczyk, 2024] та навчальний посібник Ю. Кштонь «Słownictwo w pracy», присвячений професійній термінології [Krztoń, 2024]. Під час викладання згаданої навчальної дисципліни можна використати також такі джерела, як [Jasińska, Szymkiewicz, Małolepsza, 2010; Chcę pracować w Polsce, 2015; Przedsiębiorczość po polsku, 2021; Юрчишин, 2023]. Проблема із незабезпеченістю здобувачів освіти підручниками посилюється також відсутністю навчально-методичної літератури, яка б відображала останні зміни в польській діловій практиці та комунікативних нормах.

2. Гетерогенність мовної підготовки здобувачів (стосується передусім студентів нефілологічних спеціальностей). Значний розрив у початковому рівні володіння польською мовою серед студентів (від А2 до В2 і вище) ускладнює формування однорідних навчальних груп, що створює методичну проблему вибору універсальних стратегій і матеріалів, які були б ефективними для всіх категорій здобувачів.

3. Складність офіційно-ділового стилю. Ділова мова вимагає не лише знання термінології, а й оволодіння складною прагматичною компетенцією, що охоплює: вміння чітко розрізняти офіційну та неофіційну комунікацію, особливо при виборі граматичних форм; знання і коректне використання усталених конструкцій, кліше та формул мовного етикету, обов'язкових у письмовій комунікації та офіційних усних зверненнях (наприклад, *Zwracam się z uprzejmą prośbą...*).

Розроблення навчальної програми курсу ділової польської мови має базуватися на принципі адаптивності та цільової орієнтації. Це вимагає обов'язкового врахування двох ключових параметрів: фаху, який здобувають студенти (для визначення специфічної термінології), та їхнього початкового рівня володіння мовою (для градації складності матеріалу).

Що стосується педагогічних підходів, програма курсу повинна передбачати систематичне застосування порівняльного методу. Ідеться про встановлення міжмовних паралелей з українською діловою мовою, що дає змогу: 1) активізувати фонові знання студентів про загальні норми ділового етикету та жанрову структуру документів (наприклад, резюме, офіційний лист); 2) виокремити особливості польської стилістики і прагматики (наприклад, у вживанні звертань, титулів або формулах прохання/вибачення), що допомагає запобігти

інтерференції та забезпечує швидше оволодіння автентичними польськими конструкціями.

Важливим також є фокусування на діловому етикеті та жанрах. Це вимагає вивчення не тільки ділової лексики, а й прагматичних норм, що виявляються у такому: **ввічливих формах звертання** (наприклад, коректне використання титулів (*Szanowny Panie Profesorze, Szanowna Pani Doktor*), а також займенників *Pan/Pani/Państwo*); **офіційних запитах і прохань** (перевага умовного способу): *Uprzejmie proszę o rozważenie* замість прямого *Proszę o rozpatrzenie; Chciałbym/Chciałabym zapytać*; **вживанні фемінітивів** (обговорення прийнятності форм на зразок *kierowniczka, redaktorka* у діловому та академічному середовищі); **типових конструкціях писемної комунікації**, наприклад: а) **початок листа**: *Szanowni Państwo, Dzień dobry*; б) **вираження погодження**: *Uprzejmie informuję, że zgadzamy się z Państwa propozycją*; в) **завершення листа**: *Z poważaniem, Z wyrazami szacunku*; г) **номінації осіб за професією**: відпрацювання правильних форм множини (*kierownik — kierownicy, dyrektor — dyrektorzy*), а також усвідомлення відмінностей у вживанні форм у різних контекстах.

Тематично-ситуаційні блоки курсу повинні передбачати роботу з автентичними документами та діалогами в межах тем: *Mój dzień pracy. Miejsce pracy. Dane osobowe. Struktura firmy / działy, Korespondencja biznesowa. Telefoniczna rozmowa biznesowa. Zatrudnienie. Międzynarodowa współpraca. Kultura korporacyjna. Sytuacje handlowe. Konflikty w komunikacji biznesowej* тощо.

У контексті стрімкої цифровізації і глобалізації застосування новітніх підходів у навчанні є важливим для забезпечення релевантності та практичної цінності освітнього процесу. Сучасні студенти прагнуть таких форм аудиторної роботи, які б поєднували динаміку, інтерактивність і технологічну складову, адекватно відображали специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності. Традиційні методи, що ґрунтуються переважно на механічному запам'ятовуванні, не можуть повноцінно сформувати комунікативну компетенцію і критичне мислення — навички, необхідні для успішної міжкультурної та ділової взаємодії. Використання новітніх засобів уможливорює моделювання автентичних ситуацій спілкування, активізує самостійну роботу та розвиває медіаграмотність студентів, готуючи їх до успішної реалізації в сучасному багатомовному діловому просторі.

З огляду на сказане, заняття з ділової польської мови має бути різноманітними, забезпечувати інтегративний розвиток усіх мовних навичок (письма, аудіювання, читання, говоріння). Це досягається за допомогою використання аудіовізуальних засобів та освітніх платформ, що дають доступ до актуальних автентичних матеріалів.

Особливе місце в активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти посідає гейміфікація, зокрема використання методу рольових ігор для симуляції типових ситуацій ділової телефонної розмови польською мовою, що вимагає миттєвої реакції, знання етикету ділового спілкування, володіння відповідною лексикою. Рольові ігри повинні охоплювати типові сценарії, що моделюють реальні виклики професійної комунікації. Наприклад:

Ситуація під час телефонної розмови	Польська фраза	Мета навчання
Переадресація дзвінка / Недоступність адресата	<i>Mój rozmówca nie jest dostępny. Czy zostawić wiadomość?</i>	Ввічливе завершення розмови, правильне використання структур для запису повідомлень
Ідентифікація абонента	<i>Proszę się przedstawić / W jakiej sprawie Pan/Pani telefonuje?</i>	Знання ввічливих форм імперативів і граматично коректних запитань для ініціації діалогу (уживання <i>Pan/Pani/Państwo</i>)
Помилковий дзвінок	<i>Pomyłka / Przepraszam, ale chyba pomylił/a się Pan/Pani z numerem.</i>	Формули вибачення та ввічливе інформування про помилку, що є важливим елементом польського мовного етикету
Уточнення інформації	<i>Czy mógłby Pan/Pani powtórzyć? / Czy mógłby Pan/Pani przeliterować nazwisko?</i>	Використання форм умовного способу (<i>mógłby/mogłaby</i>) для формулювання ввічливих питань і запитів на повторення інформації, що є ознакою високого рівня комунікативної культури
Запит про час наступного контакту	<i>O której godzinie będzie Pan/Pani dostępny/a?</i>	Уживання правильних форм дісприкетників і відмінків у запитах щодо часу

Таким чином, викладання ділової польської мови у ЗВО вимагає індивідуалізованої цільової методики, що передбачає гнучке реагування на дефіцит ресурсів і різноманітність освітніх потреб студентів. Впровадження підходу, орієнтованого на жанри та комунікативні завдання, є ключовим для формування професійної мовної компетентності з польської мови. Перспективним вважаємо створення якісних інтерактивних навчальних матеріалів (зокрема, електронних курсів) з урахуванням рівня володіння мовою та фахових потреб здобувачів освіти. Не менш важливим є підвищення цифрової грамотності викладачів, стимулювання студентів до самостійної роботи та виконання письмових завдань шляхом використання інноваційних педагогічних методів, включаючи елементи ігрових форм аудиторної роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Недашківська Т. Є.* Лінгвокультурні відмінності в перекладі текстів офіційно-ділового стилю з польської на українську. *Закарпатські філологічні студії* / редкол. І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 37. С. 229–235. URL: <http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/37/41.pdf>

2. Юрчишин Т. В. Методичні вказівки, матеріали та завдання з курсу ділової кореспонденції (польська мова). Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 55 с. URI <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49135>
3. Byrdziak D., Gruza D. Wzornik krótkich form pisemnych. Warszawa: Fundacja Edu&More, 2023. 49 s.
4. *Chcę pracować w Polsce*: Podręcznik do nauki specjalistycznego języka polskiego jako obcego. Poziom B1 / Wiśniewska A., Kokot A., Jasnós M., Busińo S. Wydanie II. Warszawa: Fundacja nauki języków Obcych «Linguae Mundl», 2015. 70 s.
5. Gruza D., Łuczowska B., Pabiańczyk A. Język polski w biurze: ćwiczenia dla obcokrajowców. Warszawa: Edu&More, 2024. 227 s.
6. Jasińska A., Szymkiewicz A., Małolepsza M. Polski w pracy. Kolegium Języka i Kultury Polskiej, 2010. 127 s. (Seria «Aktualizacje»).
7. Kania J. Komunikacja społeczna w zarządzaniu. Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP, 2006. 98 s.
8. Kowalska M. O biznesie po polsku (B1, B2). Wyd. 2 popr. Kraków: Universitas, 2025. 224 s.
9. Krztoń J. Słownictwo w pracy. Wyd. 3. Kraków: Prolog, 2024. 144 s.
10. *Poprawność językowa w aktach prawnych*. Warszawa: Rządowe centrum legislacji, 2023. URL: <https://rcldsw.dev.foreto.com/książka/poprawnosc-jezykowa-w-aktach-prawnych/>
11. *Przedsiębiorczość po polsku*. Materiały uzupełniające do kursu «Język polski z elementami przedsiębiorczości (poziom B1)» / Bambrowicz O., Válková Maciejewska M., Balcerzak M., Czachór S.; dostępny na platformie «Navoica». Poznań: Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2021. 110 s.
12. Wicińska K. Jak rozmawiać w biznesie? Bariery komunikacyjne w języku polskim. *Humanizacja Pracy* / Redakcja naukowa Joanna Koprowicz Radosław Knap. Płock, 2019. 4 (298). S. 11–26.

Світлана Руденко

ВИКОРИСТАННЯ ПАРАЛІНГВІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ ВПЛИВУ
ПІД ЧАС ОРАТОРСЬКОЇ ПРОМОВИ 71

Руслан Сердега

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ У ЗМІСТІ СПЕЦКУРСУ
«ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧА ТЕОРІЯ СЛОВА» 76

Наталія Торчинська

ВИВЧЕННЯ СКЛАДНИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ
СТУДЕНТАМИ-ФІЛОЛОГАМИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 80

Михайло Торчинський

ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА ОНОМАСТИКА» 82

Ірина Шкіцька

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ У ЗВО:
ВИКЛИКИ, СТРАТЕГІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ 86

МОВОЗНАВСТВО

**ЛІТЕРАТУРНА ОНОМАСТИКА,
КОМУНІКАТИВНИЙ СИНТАКСИС**

ЛІНГВОДИДАКТИКА

СТАТТІ, МЕТОДИЧНІ РОЗРОБКИ 91

Валерія Андрющенко, Лілія Петрова Озель

АНТРОПОНІМИ В РОМАНІ ВАЛЕНТИНА ТЕРЛЕЦЬКОГО
«КНИГА СИЛИ. ВОЛЯ»: СКЛАД, СТРУКТУРА, ФУНКЦІЇ 92

Любов Умрихіна

БАЖАЛЬНІ ЕКСПРЕСЕМИ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВЛЕННІ 99

Оксана Румянцева-Лахтіна

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ЗАСАДАХ УНІВЕРСАЛЬНОГО
ДИЗАЙНУ НАВЧАННЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО УСПІШНОЇ ПРАКТИКИ 105

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

МАГІСТЕРСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ:

ЛІНГВОДИДАКТИКА, ЛІНГВОСТИЛІСТИКА 115

Євген Бондаренко

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

УКРАЇНСЬКИЙ СВІТ У НАУКОВИХ ПАРАДИГМАХ
Випуск 12

Збірник наукових праць
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди

Коректура авторська
Загальне редагування *Маленко Олена*
Відповідальна за випуск *Маленко Олена*
Макет, дизайн *Лисиченко Тетяна*

Підписано до друку 10.12.2025. Формат 70x100/16.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура «STIX Two Text».
Ум. друк. арк. 7,9. Наклад 100 прим. Зам. № 12-20

Друк: Видавництво МОНОГРАФ
ФОП Іванченко І. С.
пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135
телефон: +38 (050/093) 40-243-50
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК №4388 від 15.08.2012.

www.monograf.com.ua